



AnletsBladet

NR 3

SEPTEMBER 2016

Ordföranden har ordet



Sommaren lider mot sitt slut och snart börjar höstens aktiviteter. Som avslutning i våras öppnade vi upp ett nytt kapitel inom släktforskning nämligen DNA. Peter Sjölund höll ett mycket inspirerande föredrag om just DNA inom släktforskning. Peters anförande lockade många av oss att sända in våra DNA-prov för att via den vägen försöka få tag i nya släktingar och uppslag till svar på frågetecken i släkten. Jag var en av oss som nappade på idén. Nu har jag fått "svar" från analysen och det visade sig vara ganska komplicerat att förstå. Jag misstänker att flera av er också känner att det där var inte så lätt att tyda. Det känns som att det är läge att genomföra någon form av utbildningsaktivitet – kanske en studiecirkel – där vi kan hjälpas åt att tyda innehållet i svaren vi fått. Jag hoppas återkomma i ärendet inom kort.

Redan nu kan jag dock annonsera att vi kommer att upprepa förra höstens försök med en hel seminariedag på Broängsgården. Många korta seminarier i flera olika ämnen under dagen. Vi har bokat hela gården hela lördagen den 19 november. Programmet är ännu inte fastställt så det finns möjligheter att påverka innehållet. Om du har synpunkter så kontakta gärna någon av oss i styrelsen.

K E Gräns

Släktforska med DNA

Peter Sjölund kom den 18 maj till vår förening och berättade om DNA för ca 30 medlemmar.

Han har skrivit Sveriges Släktforskarförbunds handbok nr 9 Släktforska med DNA.

Det var en spännande resa som Peter tog oss med på genom sin berättelse. Han talade om okända fäder som efter DNA-prov blev kända och om arbetskamraten vars anmoder kom från norra Sibirien. Kanske kom hon med vikingarna till Sverige för länge sedan. Man har ännu inte träffat på någon annan i Europa som hon är släkt med.

Den kända Bure-ätten berättade Peter också om. Antikvarien Johan Bure (1568-1652) tog reda på släktskapet bland personer i allmogen i Bureå och antecknade även kvinnorna. Det gör att hans släktbok från 1600-talet är unik. Peter visade en uppställning över Bure-ätten och hur man genom släktforskning och DNA-prover på nutida släktingar kunde bevisa att släktboken är korrekt.

Om sin egen släkt berättade Peter att hans äldsta kända släkting finns på ett museum i Hamburg. Det är ett skelett som man lyckades ta DNA från. En annan avlägsen släkting till Peter är den 5000 år gamla ismannen Ötzi som 1991 hittades i Italien.

Efter föredraget kunde de som ville lämna DNA-prov. Peter hade med sig test-kit och det var ca 15 personer som skrapade sig på insidan av kinderna, betalade ca 800 kr och fick proven postade till företaget Family Tree DNA i

USA. Efter ca 4 veckor får de ett meddelande om var de kan läsa sina svar. Där finns då en kontaktlista med personer som också testat sig och har delar av samma DNA som de själva. De är alltså släkt med varandra. Hur de är släkt, får de själva forska fram. Varje vecka fylls listan på med nya personer som testat sig och som tillhör släkten. Efter detta intressanta föredrag svävade nog tankarna runt i våra huvuden. Tänk alla dessa möjligheter som nu finns för att komma vidare i släktforskningen.

Text: Anita Karlsson

Släktforskar dagarna 2016

hölls i Umeå. Inge Andersson var föreningens ombud på Förbundsstämman. Carin Johansson och jag deltog i en redaktörskonferens där vi utbytte tips och idéer med ett 40-tal andra medlemsblad.

De flesta utställare hade anknytning till Norrland, men även ArkivDigital, Riksarkivet, Storstockholms Genealogiska förening fanns representerade. Peter Sjölund och några amerikaner från Family Tree DNA fanns också där och många tog chansen att topsa sig. Dagarna bjöd på många intressanta föreläsare, men den som drog mest folk var nog skådespelerskan och Umeåfödda Pia Johansson med "Är vi våra gener, eller är det för sent att ändra sig?"

Du kan läsa mer om släktforskningsdagarna och annat spännande på www.genealogi.se

Text: Monica Andersson

Ansv.utgivare: Carin Johansson, Fagerlidsvägen 3, 146 30 Tullinge. tel. 08-778 02 51
Redaktion: Arne Mattsson, Björkvändan 6, 147 33 Tumba. Tel. 08-530 371 16
Monica Andersson, Storskiftesväg. 53, 145 60 Norsborg. tel. 08-531 779 11
Carin Johansson, Fagerlidsvägen 3, 146 30 Tullinge. tel. 08-778 02 51

Hemsida: www.botvid.org

Våra arrangemang sker i samarbete med



Hemsida: www.sv.se/stockholm

FöreningsInfo

BOTVIDSBYGDENS
SLÄKTFORSKARFÖRENING

Föreningens adress

Botvidsbygdens Släktforskarförening
c/o Anita Karlsson, Grytstigen 80
147 52 Tumba. Tel. 08-530 333 10,
mobilftn. 070-331 09 16

Hemsida: www.botvid.org

Webbmaster: Mats Johansson, 6082396

Styrelsen (riktnr. 08)

Ordf. Karl Erik Gräns, 070-666 46 33

V.ordf. Carin Johansson, 778 02 51

Sekr: Anita Karlsson, 530 333 10

Kassör: Inger Feldhofer tel. 778 23 51

Klubbmäst. Arne Mattsson, 530 371 16

Ledamot: Charlotta Eskilson, 778 9814

Ledamot: Inge Andersson, 531 77911

Suppl. Mats Johansson, 608 23 96

AnletsBladet

Ansv.utg. Carin Johansson, 778 02 51

E-post: carin@medicalservice.se

Red. Arne Mattsson, tel. 530 371 16

E-post: armatt@telia.com

Monica Andersson, 531 779 11

E-post: monica.andersson@storskiftet.se

Avgifter

Årsavgiften erläggs senast 1 mars.

Medlemsavgift 2016: 200:-

Familjemedlem: 50:-

Plusgiro: 419 06 23-1

Om du flyttar...

Anmäl din nya adress till:

Inger Feldhofer tel. 778 23 51

E-post: inger@feldhofer.se

Styrelsen informerar



Styrelsemöten

Höstens styrelsemöten kommer att hållas onsdagen den 28/9, 26/10, 23/11.

Medlemsträffar

Höstens medlemsträffar blir den 14/9, 5/10 (studiebesök) samt 30/11.

Läs mer under kalendarium på sid. 3.

AnletsBladet

söker medförfattare

Snart är det dags för nästa AnletsBlad och till dess behöver vi material. Artiklar, korta eller långa, smånotiser s.k "fynd" under forskningen m.m. Vi förbehåller oss rätten att få redigera din text.

Redaktörerna

Studiebesök på Långholmen



Den äldre generationen som läser den rubriken tänker osökt på höga murar och gallerförsedda fönster. Yngre generationen kanske tänker på god mat och sol och bad.

Vi var ett tjugotal medlemmar som träffades utanför det gamla kronohäktet en fin vårväll i april. Vi fick en guidad tur genom den gamla byggnaden som byggdes 1850 och stängdes 1975 men

nu är omgjord till hotell med 102 rum, där enkelrummen består av två celler varav en är ombyggd till dusch och toalett. Dubbelrummen består av tre celler. Och alla gäster får egen nyckel. Det var inte vanligt tidigare.

Vi var ute på rastgården där en del intagna fick komma ut en stund på dagen i några färtbitsformade utrymmen under sträng bevakning. Nu är det sommarcafé där.

Fängelsemuseet är inrymt i ett cellgalleri som man inrättat som vandrarhem. Där fick vi insikt om hur det var när det var ett fungerande fängelse och om en del mer eller mindre kända personer som har hedrat lokalerna med sin närvaro. Om dessa väggar kunnat tala: hur många människöden de kunnat berätta om.

Det var ett intressant studiebesök på en plats som i 150 år har talats om i hela landet men som ingen förr i tiden hade någon längtan till.

En fängelse kväll.

Text: Allan Andersson



Forskarrummets öppettider

Följande onsdagar under hösten 2016 är forskarrummet i Broängsgården, Falkvägen 42, Tumba öppet.

7 sept (18-21) 21 sept (13-17)

28 sept (13-17) 12 okt (18-21)

19 okt (13-17) 26 okt (13-17)

2 nov (13-17) 9 nov (18-21)

16 nov (13-17) 23 nov (13-17)

7 dec (13-17)



Kassören meddelar...

Nya medlemmar:

Sedan manusstoppet för AnletsBladet nr. 2/2016 har föreningen fått 3 nya medlemmar som hälsas hjärtligt välkomna.

Lennart Sandblom

Huddinge

Roland Malmkvist

Tullinge

Gunilla Karlsson

Rönninge

Öppet Hus den 19 november

Förra året arrangerade föreningen ett Öppet Hus under en hel hel dag. Detta var något som uppskattades av deltagarna och önskemål kom om ett Öppet Hus 2016. Den 19 november kl. 10-15 är inplanerad för detta. Kom gärna in med förslag till någon i styrelsen om vad just du vill att dagen ska innehålla. Efter detta kan vi göra ett program som vi hoppas ska locka många besökare.

Välkommen med ditt/dina förslag!

Kyrktagning

Kyrktagning, även kallat *En moders tacksägelse* eller *Barnakvinnors kyrkogång*, är en äldre kyrklig rit genom vilken man välkomnade kvinnan tillbaka till församlingens gudtjänstgemenskap. Riten kom också med tiden att alltmer innebära ett tack för barnet som fötts. Efter förlossningen ansågs modern vara oren. Begreppet "oren" bör dock i detta sammanhang förstås som ett kultiskt begrepp och inte som ett moraliskt. Man föreställde sig att kvinnorna var utsatta för övernaturliga faror och att de även kunde vålla omgivningen skada. Denna tid av orenhet pågick i sex veckor efter förlossningen. Därefter kunde kvinnan genomgå en kyrklig ritual för att åter tas upp i den kyrkliga och den sociala gemenskapen. År 1866 förkortades tiden av orenhet till fyra veckor.

Det var under medeltiden brukligt att kvinnan skulle bära ljus och medföra offer; gåvor som tillföll prästen i samband med kyrkotagningen. Dessa stadganden återfinns ännu i 1529 års svenska kyrkohandbok. Detta bruk avskaffades i samband med Uppsala möte 1593, men kyrktagningsoffer till kyrkokassan i samband med återvälkommandet in i församlingen levde kvar.

Den orena modern betraktades, liksom det odöpta barnet, som en hedning efter barnafödandet, och att ha samlag med sin hedna kvinna före kyrkotagningen ansågs som en mycket svår synd. Mellan förlossningen och kyrktagningen var kvinnan inte heller tillåten att arbeta utomhus eller besöka kyrkan. I fattiga hem ställde det till problem eftersom kvinnan inte kunde vänta så länge på att åter få arbeta.

Kvinnor som besökte andra i deras hem, och som nyligen nedkommit, hade med sig ost, bröd eller andra livsmedel. Om sorgen om föderskan grundade sig på den gamla uppfattningen att hon före kyrkotagningen måste isolera sig från sin omgivning. Det kalas som på många håll ordnades i samband med uppvaktningen hos den nyblivna modern, kan kanske ytterligare ses ett sätt att tacka dem som hade bistått vid förlossningen.

Vanligen förrättades kyrktagningen före gudtjänsten på den ordinarie söndagsgudstjänsten. I början skedde kyrktagningen innanför kyrkporten. Dock fanns det en känsla av skam att kyrktagas vid porten, för det var där de dömda satt i



Kvinnan vid kyrktagningspall.

Källa: Släktforskarbloggen

kyrkstocken och sonade sina brott. Det var dessutom kallt och dagigt vid dörren och det ansågs inte lämpligt för de nyblivna mödrarna. Kyrktagningen flyttades först till tvärgången, för att till slut ske vid altarringen. Vid kyrktagningen knäböjde kvinna på en särskild, klädd, kyrktagningspall. Därefter läste prästen en kyrktagningsbön. En ogift kvinna kyrktogs inte på samma vis som den gifta kvinnan, utan genom enskild skrift. De ogifta skulle vanhedras. De fick dessutom knäböja direkt på det kalla stengolvet i kyrkan eller på en oklädd pall, horpallen. Efter kyrktagningsbönen tog prästen modern i hand och gav en slutönskan. Ogifta mödrar tog prästen inte i hand. Kyrktagningen hade även olika former, beroende på om det var "äkta" eller "oäkta" barn, och om de hade överlevt födseln eller ej. Fram till mitten av 1800-talet utgick en avgift för kyrktagningen. Under senare delen av 1800-talet började en uppluckring av kyrktagningsleden. Seden upphörde inte över hela landet samtidigt. Torpare och statarhustrur var de första som lät bli att låta sig kyrktagas. Längst levde kyrktagningen kvar på västkusten och förekom ännu in på 1940-50-talen. I 1942 års kyrkohandbok, som gällde fram till 1986 i Svenska kyrkan, benämner man ritens namn som En moders tacksägelse. I kyrkohandboken som Svenska kyrkan antog 1986 finns inte ordningen med kyrktagning med.

Ett barn skulle enligt kyrkolagen döpas inom åtta dagar. Eftersom modern inte var kyrktagen kunde hon inte närvara vid

KALENDARIUM

Möteslokal: Broängsgården, Falkvägen 42, Tumba. Buss 715 avgår från Tumba C och stannar utanför lokalen.

14/9 kl. 19.00 Medlemsträff

Kvällens föreläsare är Mats Höglund, arkivarie på Riksarkivet.

Han kommer att berätta om ett lantmäteri med landets resurser i fokus och om våra äldsta kartor från 1600-talet. Kaffe serveras från 18.30.

Entré: 20:- Icke medlemmar: 40:-

5/10 Studiebesök på Krigsarkivet

Krigsarkivet är det svenska försvarets arkiv i Riksarkivet. Här bevaras handlingar från slutet av 1500-talet fram till idag.

Vår guidade visning startar kl. 17.30.

Eftersom antalet platser är begränsat kommer medlemmar att ges företräde.

Samling kl. 17.15 utanför Krigsarkivet, Banérgatan 64, Stockholm. Föranmälan görs senast 30/9 till: inger@feldhofer.se

19/11 kl. 10-15 Öppet hus

Föreningen håller öppet hus på Broängsgården.

30/11 kl. 19.00 Medlemsträff

Kvällens föreläsare är Dick Harrison. Kaffe serveras från 18.30.

Entré: 20:- Icke medlemmar: 40:-

dopet i kyrkan om det inte var frågan om ett nöddop. Det ansågs inte heller passande att fadern var med vid dopet. I stället bars barnet till dopet av faddrarna. Faddrarna skulle ta hand om barnet om något hände föräldrarna. År 1864 ändrades bestämmelserna om när dopet skulle ske och tidsperioden utökades till inom sex veckor efter födseln. Efter detta år blev det vanligt att både dop och kyrktagning skedde vid samma tillfälle.

Information om kyrktagning finns i födelse- och dopböckerna och ibland även i flyttningsattester och i husförhörslängderna. Förutom själva födelse- och dopdagen kan datumet för kyrktagningen finnas. Ibland finns det datumet i en särskild kolumn eller i marginalen.

Källa: Arosiana nr 2 2014.

Den gamla bondepraktikan

Vad tid om året dag och natt äro lika långe

Lambert och Gregorii tid

Är dag och natt lika vid,

S:t Viti är den längsta dag också,

S:t Lucia oss den längste natt förmå.

Mannens västar

Den manliga dräkten blev mindre prålig efter 1700-talet. De mönstrade sidentygerna som man haft tidigare i rockarna övergavs för mörkare, enfärgade eller diskret randiga tyger i ylle. Modet skulle följa kroppsformen och då passade de formbara ylletygerna bra. Rocken, som syddes i ylle, bars över skjorta och väst. Västen gav männen en möjlighet att visa upp färger och mönster. Tyget i västar som bars till folkdräkter, hade ibland vävts av den blivande hustrun.

Under 1700-talet syddes den folkliga västen oftast av vadmal. Siden var förbjudet för allmogen enligt den statliga överflödsförordningen. I t.ex. brudgumsvästar kunde man ha köpetyg av kamgarn eller ylledamast.

Många av de bevarade västarna från 1700-talet är brudgumsvästar. De är alla enkelknäppta, kraglösa och saknar ofta fickor. De har tätt sittande knappar. Oftast är knapphållet större än knappen; knappar var dyra och statusfyllda inslag.

Från Ångermanland kommer många västar sydda i linnelärf. Här har man linodlingar och skickliga spinnerskor och väverskor.

Västar från 1820-talet är ofta ljusa och smalrandiga. De är mycket korta och har en uppstående krage. De har också fickor.

Sjalkragen kom på modet under mitten av 1820-talet. Från mitten av 1800-talet är de flesta västar dubbelknäppta och har ett enklare tyg som ryggstycke. Någon form av snörning eller spänntamp kan sitta i midjan bak. Från omkring 1840 importerades halvsidentyger som användes till västar. De hade kraftfulla mönster med glansiga silkesblomster i lysande färger. Dessa tyger användes ofta i så kallade brudgumsvästar.

För skraddarna var det förbjudet att sy upp kläder annat än på en kunds beställning. De fick inte heller ha tyg i lager. På kontinenten hade man redan i slutet på 1700-talet börjat med konfektion. Färdigsydda kläder smugglades via seglationen på bl.a. de



Möte med mode

nordtyska hamnarna. Lagen ändrades 1834 och nu kunde äntligen skraddarna få sälja färdiga kläder; bonden köpa en färdigsydd väst i helsiden eller i det lite billigare halvsidenet. Strax efter 1850 verkar den helsvarta västen att bli allmän i högtidsdräkten, då tillsammans med bonjouren, den tidens överrock.

Den numera klassiska västmodellen i en kavajkostym - kraglös med v-ringning, enkelknäppning och med snibbar på framstyckena - kom i slutet på 1800-talet. När den började bäras på landsbygden var det i färdigsydda kostymer som unga bondpojkar köpte på 1880-talet.

Du kan läsa mer om folkliga kläder i boken "Möte med mode" av Berit Eldvik, utgiven av Nordiska Museet.

Text: Monica Andersson

Folkbokföring och statistik

Tack vare kyrkolagen från 1686 och statens och kyrkans behov av att kontrollera medborgarna har vi släktforskare idag tillgång till världens äldsta folkbokföring.

Den svenska befolkningsstatistiken är den äldsta i världen. Staten ville tidigt kunna kontrollera hur stor befolkningen var för att kunna planera samhällsutvecklingen och eventuella krig. Man ville t ex veta hur många män och ynglingar som fanns i socknen och som kunde tas ut i krig. Därför inrättades Tabellverket 1749, som blev en föregångare till Statistiska Centralbyrån. Egentligen började det med Erik Benzelius (1675-1743), biskop i Göteborg och Linköping, som kom på tanken att använda kyrkobokföringen för att räkna undersåtarna. Det ledde till att kyrkoherdarna från 1737 skulle skicka in uppgifter om befolkningen till staten, via länsstyrelserna. Prästerna fick i uppgift att skicka in uppgifterna om antalet, födda, döda och vigda, men också åldrarna på befolkningen och ståndstillhörighet. Därför finns det ofta mycket äldre födelse-, död- och vigselböcker än husförhörlängder. 1746 beräknades befolkningen uppgå till 2 miljoner människor. Samtidigt menade ekonomerna då att vi i landet skulle ha plats för, och kunna försörja, 26 miljoner. □

Text: Eva Johansson i *Våra Rötter* nr 2/2011.

Tips på föredrag under hösten

Det är 1766 års Tryckfrihetsförordning som fyller 250 år. Titta in på Riksarkivets hemsida när nya föreläsningdatum dyker upp.

www.riksarkivet.se/tf-250-ar